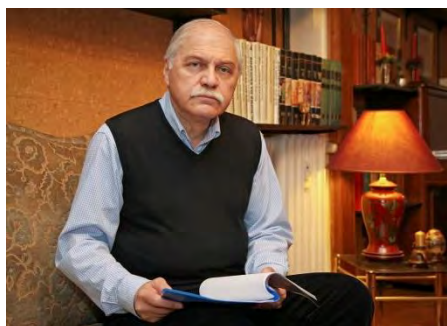

Видни възпитаници на Факултета по Славянски Филологии

Професор дфн Владко Данаилов Мурдаров е завършил Българска филология в Софийския университет с втора специалност немска филология. От 1971 до 2016 г. е на работа в Института за български език при БАН. През 1999 г. получава научната степен „доктор на филологическите науки”.

През 2001 г. е избран след конкурс за ст.н.с. I степен (професор).

Има издадени петнайсет книги. Съавтор е на Правописния речник на съвременния български книжовен език (1983, 1995), Историята на новобългарския книжовен език (1989), Новия правописен речник на българския език, (2002), Официалния правописен речник на българския език (2012), Официалния правописен речник на българския език. Глаголи (2016) и др. Научните му публикации – статии, студии, съобщения, научно-популярните му материали и художествените му преводи са общо над 1000 на брой.

Превежда и редактира езиковедска, философска и театроведска литература. Превел е над 360 текста от класически, модерни и съвременни немскоезични автори.

Автор е на над 900 предавания „Език мой” на БНТ. Сътрудничи на много вестници, списания, телевизионни и радиоканали.

През 2001 г. е удостоен от президента на Република Австрия с Почетния кръст за наука и изкуство. През 2004 г. получава Голямата национална награда „Христо Г. Данов” за цялостен принос към българската книжовност. През 2013 г. е удостоен с Големия почетен знак за заслуги към Република Австрия за своята преводаческа дейност.

Проф. Мурдаров, разкажете за Вашите студентски години?

Не мога да разкажа нищо много интересно за този период от живота си. Той мина просто в много четене, в много учене. Бях сред колеги, които като мен бяха амбициозни, и така взаимно се заразявахме да трупаме непрестанно нови знания. Разбира се, без студентското веселие не е минавало, спомням си купоните, на които свирех на пиано, спомням си приятните часове, които прекарвахме с проф. Розалия Ликова в нейния дом, но основното през четирите години следване си оставаше ученето.

От дистанцията на времето какво ще споделите за Вашите университетски преподаватели?

Имам късмета да съм учил специалността българска филология при изключително добри преподаватели. Разбира се, имах преподаватели, които не мога да забравя заради уменията им да ни увлекат по своите предмети. В моята памет са особено живи спомените ми за професор Петър Динев, който ме зарази да се зароя във възрожденската литература, но като свой пряк учител определям професор Любомир Андрейчин. При това връзката ми с него е първо от университетските лекции по морфология и история на новобългарския книжовен език, но след това и като мой ръководител в Секцията за съвременен български език към Института за български език при БАН, на който той беше директор. Именно проф. Андрейчин ми подсказа да започна да се занимавам с историята на съвременния език, той одобри, когато реших да проучвам първата българска граматика, написана на немски език, от Братя Цанкови, той ме насочи към темата на дисертацията ми по словообразуване, която защитих първо във Виенския университет, където отидох като Хердеров стипендиант, предложен от поета Атанас Далчев, препоръчан от него и от проф. Петър Динев. На проф. Андрейчин дължа и интереса си към заниманията с езиковата култура, не само заради книгите му „На езиков пост” и „Езикови тревоги”, не само заради участието му в редовното радиопредаване „Родна реч” и в едно първо телевизионно предаване на българския език. От него съм научил изключително много и днес продължавам да напомням често какви препоръки е давал за много конкретни думи и изрази, които следващите поколения просто не знаят. Вярно,

че много от съветите му са били свързани с друго време, но повечето са валидни и днес и заради това просто трябва да се знаят.

Как се насочихте към лингвистичната проблематика и към лингвистичните дисциплини?

Още в първо курс се записах в кръжока по старобългарски език при проф. Мирослав Янакиев. Беше ми много интересно да се занимаваме с лингвостатистика. И така се започна. От самото начало ме привличаше и граматиката, но онова, което особено ме привлече, беше историята на новобългарския книжовен език. Заради това в четвърти курс си избрах да пиша дипломна работа за езика на Неофит Рилски. При това ме интересуваше много връзката между диалектология и история на езика. Така се роди и темата ми за диалектната основа на „Българска граматика”, която разработих под ръководството на проф. Любомир Андрейчин и която по-късно беше и първата ми голяма статия, която публикувах в списание „Български език” по негова покана. Така от самото начало развитието ми на езиковед беше свързано със съвременния български книжовен език и така продължи до днес. Още повече, че проф. Тодор Бояджиев, който тогава ми беше асистент, и проф. Любомир Андрейчин ме насочиха да постъпя като филолог специалист в Института за български език към БАН, където работих в продължение на повече от 44 години.

Спомен за най-трудния Ви изпит в Университета?

Не мога да кажа, че някой от изпитите ми е бил изключително труден. Все пак изпитът ми по антична и западноевропейска литература ми отне най-много време за подготовка. Дори реших изобщо да не се явявам на изпита през юнската сесия, а го отложих за септември. Причината беше, че исках да прочета наистина всички произведения, включени в конспекта. Не съжалявам за това, защото благодарение точно на този изпит успях значително да разширя знанията си за много автори, чиито имена познавах, но не знаех какво точно са написали. Може би амбицията ми да се представя прилично пред проф. Людмила Стефанова също ми повлия да посветя летните месеци на подготовката си. Ефектът е, че много неща, с които се сблъсках по-късно през годините, ми бяха вече добре познати от литературните източници и така по-лесно можех да ги проумея и те не ме стряскаха.

Вие сте един от доайените на съвременната българска лингвистика. Ще споделите ли с младите читатели на списанието какво Ви тревожи днес, когато става дума за българския език?

Онова, което най-много ме тревожи, е, че просто много хора изобщо не се замислят по какъв начин говорят и пишат. Не говоря за политиците, защото изобщо съм се зарекъл да не обръщам голямо внимание на техните изяви, изпълнени с толкова много неумение. Може би причината е, че никой от тези хора няма подготовка, не е изкарал дори елементарен курс по реторика, а се решава да говори публично. Така оплетени в собствените си мисли, обикновено те предлага тромави, неумели изрази и дори глупаво словотворчество, което предизвиква само усмивка у слушателя. Лошото обаче е, че самочувствието пречи на тези хора да осъзнаят, че грешат, и заради това често продължават да натрапват своите словесни неумения и в следващите си изказвания, а дори може да увлекат и други да ги последват. За писмената им култура не смея да говоря, тъй като не мога да преценя на какво равнище е тя – все пак писмените им изявления минават, предполагам, през някакви редактори, та затова нямаме точна представа до каква степен умеят писмено да излагат мислите си.

По-голямата ми грижа обаче е начинът, по който говорят другите, „обикновените“ хора. Защото и те са също доста безпомощни в употребата си на българския език. Не става въпрос само за това, че речникът им е доста беден и продължава да обеднява. По-важното е, че речта им е пълна с всякакви граматически грешки, но те, очевидно, не забелязват това. Не искам да говоря за начина им на писане – един поглед само към текстовете в социалните мрежи е достатъчен да ти се изправят косите.

Вашата мисия като кодификатор е изключително тежка и много важна за цялото общество. Кои са трудните решения и как кодификаторът преодолява субективните елементи при избора на определена форма?

Случи се така, че участвах при създаването на всички академични правописни речници, публикувани досега – от 1983, 2002 и 2012 година. Навсякъде в тях съм разработвал основно големия проблем за правописа на сложните думи. Зная, че този въпрос продължава като че ли най-много да мъчи хората. Винаги съм се старал да представя правилата по най-ясния начин, но

често се е налагало по-късно да се прави редакция. Всъщност с тази тема се залових много отдавна и започнах да трупам огромен масив от сложни думи и изрази. Първия си справочник по тази тема създадох още в края на 70-те години на миналия век, а много по-късно дори направих един самостоятелен речник, който до голяма степен е заложен и в издаваните правописни речници. При формулирането на правилата самият аз претърпях промяна. В началото въз основа на теорията, която си бях изградил, държах много на слятото писане, но след това самата писмена практика ми наложи да отстъпя и да допусна паралелното разделно писане. Така и в речниците се появиха много дублети, което, зная, смущава хората, защото те предпочитат да им бъде посочено едно-единствено правилно решение. Няма нищо чудно, че в речниците, излизали по различно време, може да се види една дума да бъде изписана по различен начин – това просто е под влияние на развитието в писмената практика, което налага и промяна в някои правила. Разбира се, винаги съм се съобразявал с това, че не бива след въвеждането на някое правило хората изведнъж да изглеждат неграмотни и заради това в повечето случаи съм се стремил да пазя вече веднъж формулираното.

Въпросът за дублетите изобщо е изключително интересен, защото те са най-верният показател за развитието на езика, което ние, езиковедите, се стремим да отчитаме. И макар че понякога ни се сърдят за многото дублети, сме сигурни, и въз основа на съществуващите теории, че това е правилният път за развитие на нормите – и правописна, и правоговорна, и граматическа...

Разбира ли според Вас съвременният българин, че без висока езикова култура и комуникативни умения, подходящи за съответната ситуация, не може да се говори за добра реализация?

Струва ми се, че повечето хора изобщо не си дават сметка какво означава да имат висока езикова култура и заради това изобщо не се замислят по тази тема. Не се замислят в какъв вид изказват мислите си. Големият проблем днес е, че те не са в състояние да преценят с кого точно разговарят, за да подберат такава част от своите знания за езика, че да бъдат най-добре разбрани. Как тогава да говорим за висока езикова култура на съвременния българин?

Какви въпроси задава българинът на телефона за езикови справки към ИБЕ?

Преди повече от четиресет години за пръв път започнах да дежуря в службата за езикови справки и тези мои занимания продължават и до днес. Постоянно получавам и вкъщи писма, имейли, обаждат ми се на личния телефон, непрекъснато ваят въпроси, което ми е особено приятно, защото това означава, че много хора наистина се интересуват от въпросите на езика. Заради това често се закачат с мен, че когато вдигна слушалката, първото, което казвам, обикновено е „езикови справки”. Въпросите, които ми задават, са най-различни – има въпроси за етимологията на думи, за значението на фразеологизми. Разбира се, има много въпроси, свързани с граматиката. Особено когато трябва да се определи родът на чуждите думи, които днес навлизат масово в езика ни, когато трябва да се образува формата им за множествено число. Много колебания има при употребата на бройните форми, защото мнозина не правят разлика между това дали става въпрос за наименования на лица и нелица. Учтивите форми също много тормозят съвременниците ни. От глаголите, разбира се, колебанията са често при избора на мястото на ударението, при избора на форми, в които има променливо Я. За пунктуацията ще кажа само, че основното лутане е при употребата на запетаите. Всъщност мога да обобщя, че всички обаждания са много верен показател къде има колебания при овладяването на книжовноезиковата норма, къде самата норма се нуждае от оглеждане, опростяване, уточняване.

Заради това и в Секцията за съвременен български език вече десетилетия наред се занимаваме със съставянето на правописните речници, в които се стремим да отразим най-новото й състояние в лексикалния състав на езика ни. Важното е обаче да се знае, че резки промени специално в правописа не може да бъдат извършвани. Затова много се ядосвам, когато почти всяка есен ме търсят да ме питат дали ще има нови правила, които да влязат в сила. Последната съществена промяна в правописа ни е била извършена през 1945 година. От тогава до днес правилата само се усъвършенстват, за да бъдат по-лесни за усвояване, макар че резултатът невинаги е такъв.

Освен езиковед Вие сте и преводач. Как Вашата филологическа подготовка Ви помага в тази Ваша дейност?

Когато преди повече от двацет години започнах да превеждам, първото, с което се залових, беше драматургията и тази моя любов се запази и до днес. Броят на преведените от мене пиеси вече е над 360. Разбира се, превеждал съм автори, които са писали и в края на XIX век, но основното ми внимание е насочено към съвременните драматурзи. Тяхното творчество е много сходно с драматургията, която се ражда в България. В повечето случаи преобладава един език, който съществено се отличава от онова, което възприемаме като нормативно. Влиянието на разговорната реч все повече се засилва и това си дава отражение и в диалозите, които се появяват в пиесите. В това няма нищо лошо, защото показва, че езикът се развива, а след това ние като езиковеди имаме задължението да регистрираме настъпилите промени и голяма част от тях да включим дори в нормите, които описваме, за да бъдат овладени от всички. Защото много често чужденец, който започва да чете съвременните автори, се затруднява да ги разбере и му трябва подходящите справочници, за да ги разбере и така да разшири и собствения си речник, и собствените си представи за граматиката на езика ни.

Какво ще споделите за преподавателската си дейност?

Вече повече от 20 години чета лекции по правоговор в НАТФИЗ и имам много наблюдения върху знанията и езиковата култура на бъдещите български актьори. Много е интересно когато влезеш първия час при младите студенти по актьорско майсторство. Тогава твърде често се стряскаш от диалектното звучене на речта на мнозина от тях. И така започва всъщност нашата работа. Защото и студентът, и аз, преподавателят, имаме една обща цел – бъдещият актьор да говори наистина книжовно, като изчисти всички диалектни черти на словото си. (За правилността на изказа говорим по-късно.) Хубавото е, че обикновено и двете страни се стараем и затова общо изпитвам удовлетворение, когато в края на първата година слушам как говорят студентите ми, а, разбира се, как звучат и в дипломния си спектакъл. Безспорно, има какво да се иска от актьорите. Преди всичко да говорят ясно, за да бъдат разбрани и чути и то не само от първите редове в салона. Но и в тази посока работата е отново съвместна, за да се стигне до задоволителни резултати. Впрочем ще призная, че избрах да преподавам точно в НАТФИЗ, защото се ръководех от идеята, че именно от театралната сцена трябва да звучи онази реч, която да възприемаме като образцова. А тъкмо

това винаги е била моята мечта – поне някъде някои хора да показват, че познават добре съвременния ни език и умеят да го използват.

И така мога да кажа, че аз цял живот съм стъпил на три кита – на науката, на преподаването и на превода. Всъщност всичките ми занимания във всички области обаче винаги са били свързани с езика. И така ще остане, естествено, до края.

Какво ще пожелаете на читателите на списание „Филологически форум“?

Когато започнах да уча българска филология, аз не знаех с какво ще се занимавам по-късно. В течение на четирите години в Университета много неща ми се изясниха и накрая съвсем убедено реших да се насоча към науката. В тази област продължавам да се развивам и до днес, като добавих към нея и преподаването. Българската филология ми даде обаче и нещо съвсем различно. Помогна ми много и в превода. Филологическите ми познания се оказаха изключително полезни. Защото твърдя, както мнозина, че човек превежда най-добре на майчиния си език, когато го познава много добре. Така въз основа на своя опит мога да пожелая на читателите на Вашето списание да открият своя път, който специалност като българската филология наистина подсказва. Зная, че мнозина следват българска филология, защото ги привлича художественото писане, зная, че почти никой в началото не мисли, че ще стане учител, и все пак тази специалност дава възможност човек да натрупа наистина доста голямо количество култура и знания, а след това сам да избере каква работа ще му свършат те, за да се чувства наистина удовлетворен от образованието, което е получил.

Интервюто взе доц. д-р Владислав Миланов